

Kehitysvammaliiton lausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Sote-uudistuksen tavoitteet:

Kehitysvammaliitto on valmistellut lausunnon yhteistyössä kehitysvamma-alan ja autismikirjon ihmisten järjestöjen kanssa.

Pidämme sote-uudistuksen keskeisiä tavoitteita kannatettavina. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyminen kunnilta sote-maakuntien vastuulle parhaimmillaan edistää esitysluonnoksessa mainittujen tavoitteiden saavuttamista. Painopisteen siirtyminen peruspalveluihin, joita erityispalvelut tukevat, on järkevä, niin inhimilliseltä kuin talouden näkökulmastakin katsottuna.

Kehitysvammaliiton kohderyhmänä ovat kehitysvammaiset (50 000), puhevammaiset (65 000) ja selkokielen käyttäjäryhmät (750 000). Osa heistä tarvitsee avukseen runsaasti päivittäistä apua ja tukea välttämättömiin toimiin. Palvelukokonaisuuksissa tulee huomioida myös runsaasti tukea tarvitsevat asiakkaat. Heidän kohdallaan järkevä ja yhteensovitettu palvelujen kokonaisuus on vielä merkittävämpi kuin muiden kansalaisten. Oikea-aikainen ja palvelutarpeeseen nähden oikein sovitettu kokonaisuus ehkäisee raskaampien palvelujen tarvetta ja/tai ainakin siirtää tarvetta kauemmas.

Ehdotettua sote-uudistuskokonaisuutta voidaan pitää yhdenvertaisuuden näkökulmasta pääosin kannatettavana, mutta toteutuksessa on vahvemmin tuotava esille lain perusteluosioissa esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämisen tavoitteet ja myös varattava esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittämiseksi riittävät resurssit sekä maakunta- että kuntatasolle.

Vammaisten henkilöiden osallisuus on otettava huomioon uudistuksen kaikissa vaiheissa YK:N vammaissopimuksen edellyttämällä tavalla.

Uudistusta toteutettaessa on välttämätöntä kiinnittää huomiota siirtymäkausien suunnitteluun: ihmiset eivät missään uudistuksen vaiheessa, eivät myöskään valmistelun aikana, saa jäädä vaille tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystalvaeluita. Uudistuksen toteutuksessa tulee huomioida niiden väestöryhmien tilanne, jotka ovat joutuneet esim. riskiin syrjäytyä tai toimeentulon vaikeuksiin Covid19-poikkeustilanteessa.

Lähipalvelujen ensisijaisuus:

Olennaista ja ensisijaista uudistuksessa on esteetön ympäristö ja saavutettavat yleiset palvelut kaikille maakunnan kansalaisille. Pääpaino palvelujen järjestämisessä

tulee selkeästi olla arkiympäristöissä ja vaativat erityispalvelut ja –osaaminen on nähtävä tukirakenteena, joka auttaa peruspalveluja tehtävässään.

Tulee ottaa myös huomioon, että lähipalvelut eivät voi olla pelkästään digitaalisia, vaikka niiden käyttö helpottaa asiointia joidenkin asiakasryhmien kohdalla.

Kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien ihmisten palvelut perustuvat pitkälti kasvokkaiseen vuorovaikutukseen, joita digipalvelut täydentävät. Kasvokkaisia palveluja tulee olla saatavilla ja lisäksi riittävästi tukea digitaalisten palvelujen käyttämiseen.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi sosiaali- ja terveystieteiden tiedon on oltava saavutettavaa, ja tutkimusvälineiden käytön tulee olla esteetöntä.

Toiminnallisen integraation kehittämiseen ja toteutumisen seurantaan tarvitaan resurssia. Ostopalvelujen käytön suhteen tulisi sote-maakunnalla olla omaa palvelutuotantoa siten, että vertailukohta niin laadun kuin hinnan suhteen olisi järkevää palveluita hankittaessa.

Laadukkaan ja riittävän osaamisen varmistaminen:

Uudistuksessa oleva kustannusten hallinnan tavoite ei voi toteutua, mikäli peruspalveluiden tasolla ei ole riittävää ja laadukasta osaamista (mukaan lukien erityispalvelujen antama tuki lähipalveluille ja asiakkaiden saamat konsultaatiomahdollisuudet kotiin) tai palvelut eivät ole saavutettavia ja esteettömiä.

Vammaispalveluissa tarvitaan monialaisia osaajia. Uudessa maakunnassa on tärkeää, että kaikki kunnissa oleva osaaminen mukaan lukien nykyisten erityishuoltopiirin osaaminen yhdistetään yhdeksi vahvaksi vammaisalan osaajaksi maakunnassa. Tällöin pystytään takaamaan yhdenvertaiset palvelut palvelutarpeen mukaisesti ja pystytään huomioon ottamaan myös kehitysvammaisuudesta ja puhevammaisuudesta johtuvat laaja-alaiset tarpeet.

Kehitys- ja puhevammaiset ihmiset tarvitsevat usein perusterveydenhuoltoa, erikoissairaanhoidon ja erilaisia sosiaali- ja vammaispalvelulakien mukaisia palveluita samanaikaisesti. Tällä hetkellä eri toimialueiden välillä on huomattaviakin raja-aitoja. Maakuntaudistus tuo hyvän mahdollisuuden näiden raja-aitojen madaltamiseen ja järkevien palveluketjujen luomiseen. Tämä näkyy parhaimmillaan asiakkaille oikeapaikkaisena ja oikea-aikaisena palveluna ja järjestäjälle taloudellisena järkevyytenä.

Kielellisten oikeuksien näkökulmasta tulee varmistaa myös muut kuin ruotsia äidinkielenään puhuvien palvelut, kuten saamea tai viittomakieltä äidinkielenään puhuvat. Lisäksi on huomioitava puhetta korvaavia kommunikaatiotapoja käyttävät ihmiset ja selkokielen tarvitsijat.

Sosiaaliohjauksen ja –työn rooli ja sen vahvistaminen sote-keskuksissa vaatii määrätietoista otetta, jotta erityisryhmien tarpeet tulevat jo hyvin alussa peruspalveluissa huomioiduiksi. On varmistettava, että sote-keskuksissa on riittävä ja

monipuolinen vammaispalvelujen osaaminen ja palvelukapasiteetti myös kriisivalmiuksiin.

Erityis- ja vaativan tason palvelujen ja tehtävien osalta tarvitaan yhteistyösopimuksia maakuntien välillä joidenkin vaativien, mahdollisesti pieniäkin asiakasryhmiä koskevien palvelujen osalta. On tärkeää, että jatkossakin voi muodostaa yhteistyösopimuksia, joissa mahdollistetaan ylimatekunnallinen toiminta.

Valtakunnallinen ohjaus ja valvonta:

Jotta eri sote-maakuntien välille ei muodostu eroja palveluiden laadussa ja/tai saatavuudessa, on tärkeää, että uudistuksen toteuttamiseen sekä palveluiden käytännön järjestämiseen on riittävästi valtakunnallista ohjausta. Näiltä osin on tärkeää ohjata riittävästi myös ehdotetun sote-järjestämislain 34 §:n tarkoittamien sote-maakuntien yhteistyösopimusten valmistelua ja toimeenpanoa.

On turvattava parempi valvonta, jota omavalvonta ei voi korvata. Käytännön toimintaa helpottaa suunnitelmat, joissa Suomeen muodostettaisiin yksi valtakunnallinen valvontayksikkö, johon liitettäisiin Valviran ja Avien toiminta.

Järjestöjen merkitys vahvemmin esille:

Sosiaali- ja terveysministeriön luonnoksessa todetaan, että järjestöjen toiminnot täydentäisivät julkisia palveluja uudistuksen jälkeen kuten nykyisinkin (s. 310). Toisaalta järjestöjen roolia koskevat ehdotetun sote-järjestämislain säännökset eivät ole velvoittavia siten, että järjestöjen rooli julkisten palvelujen täydentäjänä olisi lain nojalla turvattu uudistuksessa.

Järjestöjen rooli tulisi huomioida vahvemmin. Järjestöjen rahoitukselle on löydettävä kestävä ratkaisu. Sote-järjestöt ovat lähellä asiakasta ja tukevat haavoittuvassa asemassa olevia ihmisryhmiä.

Järjestöjen rooli maakunnissa ei ole vain julkisia palveluja täydentävä, vaan järjestöt tuottavat sellaisia palveluja ja neuvontaa, jota julkinen palvelujärjestelmä ei tuota esim. vertaistukiryhmät, matalan kynnyksen kohtaamispaikat, neuvontapuhelimet ja kriisiapu. Järjestöt voisivat jopa ottaa suuremman roolin maakuntien kuntien alueella jatkossa HYTE-toiminnan järjestämisestä, varmistaen näen toiminnan yhdenvertaisen saatavuuden kaikille kuntalaisille maakunnassa.

Vammaispalvelut ovat suurelta osin sosiaalipalveluja. Sote-uudistusta toteutettaessa on varmistettava, etteivät sosiaalipalvelut jää terveydenhuollon palvelujen jalkoihin.

Sote-keskusten rooli on keskeinen:

Huomionarvoista on se, että sotelakipaketissa ei mainita sote-keskuksia, joiden tehtävänä on omalta osaltaan toimeenpanna tulevaa sote-uudistusta. Epäselväksi jää mikä on näiden rakenteiden rooli tulevassa lainsäädännössä.

Jatkovalmistelussa olisi syytä selkeyttää, miten sote-uudistus suhteutuu jo käynnissä olevaan sote-keskusohjelmaan ja OT-keskusten kehitystyöhön, joissa viedään soteuudistuksen tavoitteita käytännön tasolla eteenpäin.

Valmistelussa olisi syytä ottaa nykyistä selkeämmin kantaa myös perhekeskusten rooliin osana sote-uudistusta. Luonnoksessa viitataan perhekeskusten kehittämistyöstä saatuihin hyviin tuloksiin, mutta niiden asema jätetään luonnoksessa verrattain avoimeksi: ”sotemaakunnassa olisi mahdollisuus jatkaa perhekeskusten kehittämistyötä lasten ja perheiden palvelujen yhteensovittamiseksi.”

Kehitysvammaliitto pitää tärkeänä, että jo toimiviksi havaittuja rakenteita ja toimintatapoja hyödynnetään uudistusta toteutettaessa. STM:n tulisi nyt ohjata vahvemmin maakuntia sote-keskusten, perhekeskusten ja OT-keskusten kehittämistyössä, jotta ei menetetä kehittämistyötä, jota on tehty viimeiset vuodet.

Rahoituksen turvaaminen:

Sote-palvelujen rahoitus olisi luonnoksen perusteella kokonaan yleiskatteellista. On syytä harkita, tulisiko rahoituksen joiltain osin olla korvamerkittyä, jotta kansalaisille pystytään takaamaan heidän tarvitsemansa palvelut. Näiltä osin tulisi kiinnittää huomiota erityisesti muun muassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen riittävään rahoitukseen.

Vammaisuus ja sen aiheuttamat palveluntarpeet tulisi huomioida painokertoimissa riittävällä tavalla. Kehitysvammaisilla ihmisillä on selvästi muita väestöä enemmän terveysongelmia ja heidän terveyspalvelujen tuottaminen on aikaa vievää ja erityisosaamista vaativaa. Tämä tulisi huomioida myös terveyspalvelujen rahoituksen kohdalla tarpeellisuuskertoimena.

On tärkeää huomioida ja varautua tilanteisiin, joissa maakunnan tarvitsisi käyttää enemmän rahaa välttämättömiin palveluihin kuin valtio on sille ohjannut. Myös tällä esityksellä on turvattava perustuslain ja substanssilakien mukaisten välttämättömien palvelujen saatavuus riippumatta maakunnan taloustilanteesta.

Sote-uudistus ei saa johtaa siihen, että vammaispalveluista tulee maksullisia palveluita tai jo nyt perittävät sosiaali- ja terveyspalvelujen maksut nousevat. Riittävän toimeentulon edellytykset tulee muutenkin turvata kaikille kansalaisille, erityisesti heikoimmassa asemassa oleville.

Demokratian ja osallisuuden varmistaminen:

Ehdotetun sote-maakuntalain 5 luvun 32 §:n tarkoittamilla vammaisneuvostoilla tulee olla riittävät resurssit ja aito rooli sote-maakunnan toiminnan suunnittelussa, valmistelussa, toteuttamisessa ja seurannassa.

Sote-maakuntalain 5 luvun 32 §:n perusteluissa todetaan, että on tärkeää huolehtia vammaisten henkilöiden ja heidän omaistensa ja järjestöjen riittävästä edustuksesta ja siitä, että eri vamma- ja sairausryhmät, myös kaikkein eniten tukea ja palveluita tarvitsevat ihmiset, ovat edustettuna neuvostoissa. Kehitysvamma-alan järjestöjen

saamien tietojen mukaan kuntien vammaisneuvostoissa on vähän kehitys- ja puhevammaisia tai autismin kirjon henkilöitä tai heidän edustajiaan. Heidän edustustaan tulisi lisätä ja etsiä tukirakenteita osallistumisen mahdollistamiseksi.

On huolehdittava siitä, että kehitys- ja puhevammaiset henkilöt saavat tarvitsemansa tuen käsiteltävien asioiden ymmärtämiseen ja omien näkemystensä esiintuomiseen ja selkokielistämiseen.

Kehitysvammaisille ja vastaavaa tukea tarvitseville ihmisille on tarjottava osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia myös muissa elimissä kuin vammaisneuvostoissa, esimerkiksi nuorisovaltuustoissa.

Ehdotamme, että osana rakennemuutosta selvitetään, tulisiko maakuntatasolle varata riippumattomassa asemassa toimivia vammaisasiamiehiä, joiden puoleen vammaiset ihmiset ja heidän läheisensä voivat kääntyä esim. palvelujen saannin ja käytön ristiriitatilanteissa.

On tärkeää, että sote-maakunnan palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa kuullaan ja osallistetaan kehittämistyöhön nykyistä enemmän palvelunkäyttäjiä ja heidän läheisiään. Palvelujen laadun arvioinnissa tulisi ottaa käyttöön myös asiakasauditoinnit erilaisin tavoin toteutettuna.

Sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksien turvaaminen:

Ehdotettu lainsäädäntö ei turvaa riittävällä tavalla niiden vammaisten henkilöiden vaikuttamismahdollisuuksia, joilla on vaikeuksia ymmärtämisessä ja kommunikoimisessa esimerkiksi kehitys- tai puhevamman vuoksi.

Ehdotetun sote-maakuntalain 5 luvun 32 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin tulee lisätä viittaus YK:n vammaissopimuksen turvaamiin osallistumisoikeuksiin ja viittaus lakiin digitaalisten palvelujen tarjoamisesta.

Järjestöillä on merkittävä rooli asukkaiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamisessa ja se tulee huomioida lakiesityskokonaisuudessa. Vammaisjärjestöillä on tärkeä tehtävä edustaa sellaisia, heikommassa asemassa olevia väestöryhmiä, joiden ääni muutoin jää yhteiskunnallisessa osallistumisessa kuulumattomiin. Sote-maakunnan tulee huomioida kansalaisjärjestöjen merkitys kaikessa toiminnassaan. Kriittinen kysymys on, miten tälle toiminnalle turvataan pysyvä rahoitus.

Ehdotamme, että perusteluosiossa kuvataan osallisuutta vahvistavia hyviä käytäntöjä, joita on kehitetty viime vuosina kuntien ja palvelujen tuottajien sekä järjestöjen toimesta: esim. asiakasraadit, asiakasneuvostot, osallisuustyöryhmät, vertaisarviointi.

Palvelujen tuottaminen:

9 § perusteluissa ehdotuksen sivulla 407 todetaan, että ”perustuslain edellytykset huomioon ottaen yksityiseltä voidaan hankkia ainoastaan palveluja, joissa ei ole

kytkentää julkisen vallan käyttöön tai julkisen hallintotehtävän hoitamiseen ja jotka eivät siten ole maakunnan viranomaistehtäviä.”

Perusteluissa tulisi todeta, että niille tehtäville, joissa tarvitaan merkittävää julkisten vallan käyttöä, varataan riittävät resurssit.

Perusteluja tulisi näiltä osin muuttaa muotoon ”perustuslain edellytykset huomioon ottaen yksityiseltä voidaan hankkia ainoastaan palveluja, joissa ei ole kytkentää merkittävään julkisen vallan käyttöön ja jotka eivät ole maakunnan viranomaistehtäviä, jollei asiasta erikseen säädetä toisin”.

Ehdotamme säännöksen 1 momenttiin seuraavaa lisäystä: ”Palvelusetelin ja henkilökohtaisen budjetin käytöstä säädetään erikseen.”

Säännöksen 3 momenttiin ehdotamme seuraavaa lisäystä: ”Palveluiden järjestämisen tavan tulee olla palvelun luonteeseen sopiva ja turvata palvelun asiakkaiden oikeuksien toteutuminen.”

Säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi todeta, että yksilöllisiin tarpeisiin perustuvia yksilöllisiä vammaispalveluita ei siten yleensä tule kilpailuttaa julkisista hankinnoista annetun lain mukaisesti, eikä ainakaan missään tilanteessa avoimen menettelyn mukaisena hankintana.

Monituottajamalli:

9§:n mukaan sote-maakunta voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse, yhteistoiminnassa muiden sote-maakuntien kanssa tai hankkia ne sopimukseen perustuen muilta palvelujen tuottajilta. Tämä mahdollistaa monituottajuuden keinona vastata yksilölliseen palvelutarpeeseen.

Järjestämislain lähtökohtana tulee olla monituottajamalli, eli järjestämislain tulee mahdollistaa julkisen palvelutuotannon rinnalla myös kolmannen sektorin ja yksityisen sektorin palvelutuotanto. Järjestämislaissa on tärkeää huomioida mahdollisuus integroida kolmannen sektorin toiminta palvelurakenteisiin sekä hoiva- ja palveluprosesseihin. Tällä olisi isot vaikutukset kansalaisten saamaan hyvinvointi- ja terveyshyötyyn, sekä sote-maakuntien toiminnalliseen ja taloudelliseen tehokkuuteen.

Palvelutarpeen arvioinnin tulee olla sote-maakunnan tehtävä myös silloin, kun tarvittava palvelu hankitaan yksityiseltä palveluntuottajalta. Tällä varmistetaan yhdenvertaisuus asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnissa.

Jotta palveluiden saatavuus ja saavutettavuus voidaan turvata, lailla pitää varmistaa, että etäisyys ei muodostu palvelun saamisen esteeksi. Muun muassa silloin, kun henkilö ei pääse palvelujen luo, ne on tuotava hänen luokseen. Myös esimerkiksi matkojen on oltava vammaiselle henkilölle maksuttomia.

7§:ssä esitetään, että sote-maakunnan olisi myös osaltaan mahdollisuuksien mukaan edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Esitämme, että pykälästä poistetaan maininta ”mahdollisuuksiensa mukaan”.

Järjestämisvastuussa on huomioitava kansainväliset sopimukset ja sitoumukset, kuten YK:n sopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista sekä substanssilainsäädäntö, joka antaa keskeisen sisällön palvelujen järjestämiselle.

Maakuntien ostopalvelut tulee toteuttaa niin että palveluiden käyttäjien oikeussuoja toteutuu perustuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen asettamien vaatimusten mukaisesti. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 13 artiklan mukaan sopijavaltiot varmistavat oikeussuojan saavutettavuuden. Sote-maakunnalla tulisi olla mahdollisuus harkintansa mukaan ottaa käyttöön henkilökohtainen budjetointi.

Henkilökohtaisella budjetoinnilla on mahdollista lisätä henkilön itsemääräämisoikeutta, osallisuutta ja valinnanmahdollisuuksia siten, että apua ja tukea on saatavissa joustavasti elämän eri tilanteisiin ja tarpeisiin henkilölle parhaiten sopivalla toteutustavalla.

Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus:

4 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ”sosiaali- ja terveyspalveluja toteutettaessa on edistettävä esteettömyyttä ja tiedollista saavutettavuutta.” Jotta kyseinen lainkohta olisi linjassa YK:n vammaissopimuksen esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevan 9 artiklan kanssa, em. kohta tulee kirjata ehdotettua velvoittavampaan muotoon esimerkiksi seuraavasti: ”Sosiaali- ja terveyspalvelut on toteuttava niin, että ne ovat esteettömiä ja saavutettavia”.

Lisäksi säännöksen perusteluissa tulee nykyistä tarkemmin kuvata sitä, mitä esteettömyys ja saavutettavuus sosiaali- ja terveyspalvelujen kontekstissa tarkoittavat, esim. kyse on aina myös tiedollisen saavutettavuuden turvaamisesta.

Palvelujen kieli:

5 § 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ”jos sosiaali- tai terveydenhuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä tai asiakas ei puhevamman tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, palveluja annettaessa mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta.”

Kyseinen säännös tulee muun muassa YK:n vammaissopimuksen veloitteet huomioon ottaen kirjata ehdotettua velvoittavampaan muotoon, jotta vammaisten henkilöiden osallisuus ja itsemääräämisoikeus voivat tosiasiaassa toteutua sosiaali- ja terveyspalveluissa. Nykyinen sanamuoto, ”mahdollisuuksien mukaan” tarkoittaa käytännössä sitä, että tulkitseminen tai tulkin hankkiminen on asiakkaan näkökulmasta riippuvaista siitä, miten ehdotetun 5 §:n ilmausta ”mahdollisuuksien mukaan” kussakin sote-maakunnassa tulkitaan. Tätä ei voida pitää myöskään yhdenvertaisuuden näkökulmasta hyväksyttävänä.

Ehdotamme, että säännöksestä poistetaan sanat mahdollisuuksien mukaan”, jolloin säännöksen mukaan palveluja annettaessa ”on huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta” kyseisen momentin tarkoittamissa tilanteissa.

Perusteluissa tulisi kuvata niitä tilanteita, joissa tulkitseminen ja tulkin hankkiminen on erityisen tärkeää. Asiakkaan tulisi saada tulkitsemisen järjestämisestä tai tulkin hankkimisesta tarvittaessa valituskelpoinen päätös.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sote-maakunnassa:

Ehdotetun sote-järjestämislain 7 §:ssä säädetään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä sote-maakunnassa. Ehdotetun 7 §:n mukaan sote-maakunnan on myös osaltaan mahdollisuuksiensa mukaan edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Ehdotamme, että sote-järjestämislain 7 §:n viimeinen virke muutetaan seuraavaan muotoon: ”Sote-maakunnan on edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä ja tehtävä yhteistyötä järjestöjen kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.”

Edellytykset palvelujen hankkimiselle yksityiseltä palveluntuottajalta:

12 § 2 momentin 1 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi seuraavasti: ”sote-maakunta ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta 1 momentissa tarkoitettuna palveluna: 1) palveluja, joihin sisältyy sote-maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseen kuuluvia tehtäviä tai palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä;”

Tällaisenaan ehdotettu säännös tarkoittaisi käytännössä sitä, ettei esimerkiksi kehitysvammaisten ihmisten ympärivuorokautisia asumisen palveluja voitaisi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta, sillä mainittujen palvelujen yhteydessä on tarpeen tehdä julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä, kuten rajoitustoimenpiteitä.

Tämä on erittäin ongelmallista ottaen huomioon sen, että nykyisin merkittävä osa kehitysvammaisille henkilöille suunnatuista asumisen palveluista on yksityisten palveluntuottajien tuottamia. Yksityisten palveluntuottajien toimintaedellytykset esimerkiksi kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien henkilöiden palveluiden järjestämisessä on turvattava myös jatkossa.

Ehdotetun 12 §:n 2 momentin 1 kohdan sanamuoto tulisi edellä mainituin perustein muuttaa muotoon ”palveluja, joihin sisältyy merkittävää julkisen vallan käyttöä, jollei lailla toisin säädetä”.

Kuten perustelujen sivulla 548 tuodaan esiin, esimerkiksi lastensuojelulaissa ja laissa kehitysvammaisten erityishuollosta on säädetty rajoitustoimenpiteistä, joissa julkisen vallan käyttönä pidettävää rajoitustoimivaltaa voidaan käyttää tietyin edellytyksin myös yksityisen palveluntuottajan tuottamissa palveluissa.

1 momentin loppuun ehdotamme seuraavaa lisäystä: ”Yksityisiä palveluita on järjestettävä ja hankittava sellaisella tavalla, joka on palvelun luonteeseen sopiva ja joka turvaa palvelun asiakkaiden oikeuksien toteutumisen.”

Perusteluihimme ehdotamme seuraavaa lisäystä: Esimerkiksi yksilöllisiin tarpeisiin perustuvia välttämättömiä vammaispalveluita ei niiden luonteen vuoksi tule kilpailuttaa, vaan ne tulee hankkia ensisijaisesti asiakkaan omaan valintaan perustuvilla menettelyillä kuten henkilökohtaisella budjetilla. Perusteluihin tulee lisätä

myös maininta siitä, että merkittävälle julkisen vallan käytölle tulee varata riittävät resurssit sote-maakuntiin.

Lisätietoa:

Marianna Ohtonen, Kehitysvammaliiton toiminnanjohtaja, p. 040 837 8340,
marianna.ohtonen(at)kvl.fi

Susanna Hintsala, kansalaisuusyksikön johtaja, p. 040-741 6179,
susanna.hintsala(at)kvl.fi